

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2:50 „
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna izvršenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Nezaslišan zločin koroškega deželnega šolskega sveta nad slovenskim učiteljem.

Kakor znano, je nastavljal, oziroma prestavljal lansko leto dež. šol. svet koroški mlade slovenske učne osebe v nemško gorovje, nemške učitelje, ki niso zmogni niti besedice jezika izročeni jim otroci, pa je pošiljal v lepe vasi naših krasnih slovenskih dolin. Ko je bil v deželnem zboru govor o tej gorostasni krivici, ki se je godila slovenskim učiteljem, je opravičeval deželni predsednik baron Hein postopanje dež. šol. sveta s klasičnim izgovorom, da se hoče dati slovenskim učiteljem prilika, da se temeljiteje priučijo nemščine od nemških šolskih otrok! Ta odgovor pač bengalično razsvetljuje obupne razmere, v katerih žive ubogi koroški Slovenci.* Vrhutega je obljubil dež. šol. nadzornik Benda, da hoče tekom enega leta prestaviti vse slovenske učitelje nazaj. Ne le, da te obljube do danes ni izpolnil, marveč je zadal Slovencev nov hud udarec s tem, da je prestavil nadučitelja Lovra Horvata iz slovenskega kraja Čače v Zili v najskrajnejšo nemško luknjo Avstrije, v Pontabelj na laški meji. Da Horvat ni prav nič zakrivil, nam skoro ni treba omenjati; imel je v očeh dež. šol. sveta velik nedopustljiv greh, da ga je rodila slovenska mati in da se je tega vedno in povsod zavedal ter svojega prepričanja ni hotel izpremeniti raznim mogotcem na ljubo.

To je zopet nova krivica, ki se je zgodila slovenskemu učitelju, tem hujska, ker je dež. šol. svet nikdar ne more opravičiti.

Vsa takozvana oficialna koroška slovenska javnost je z edinim koroškim slovenskim državnim poslancem Grafenauerjem vred do mozga klerikalna in nima nobenega drugega dela nego da se brezpogojno klanja klerikalni komandi iz Ljubljane. Zato pa ima nemški šovinizem svobodne roke in lahko davi koroške slovenske tovariše kakor hoče.

Ker se slovenska politika nič ne briga za te trpine, homo poskrbeli mi, da jih vendarle ne bodo drli pri živem telesu. Slovenski klerikalci so vsi slepi od samega hlastanja za svojimi strankarskimi koristmi. Kaj jih briga, ako se slovenski del Koroške vedno bolj pogreza v nemško morje!

Mi danes povemo samo še toliko, da odpošljemo zanesljivega pozvedovalca v kraj, kjer jer Horvat dosedaj služboval, in potem — na snidenje!

Koroško ljudsko šolstvo.

Ljudske šole na Koroškem so: 1. slovenske, 2. utrakvistične, 3. deutscherklärte in 4. nemške. Slovenska deželna ljudska šola je le 1, namreč na Jezerskem, pač pa sta dve taki privatni, in sicer C. M. Dr. v Št. Rupertu in ona pri Sv. Jakobu v Rožu. Že v tem se nam kaže naše strahovito nazadovanje. L. 1861., ko je bilo ljudsko šolstvo v ostalih kronovinah še ukovano v tuje sponse, so imeli koroški Slo-

*) Glej današnji naš članek o koroškem ljudskem šolstvu! Uredništvo.

venci že 16 šol s slovenskim, 68 pa s slovensko-nemškim poukom, a tudi v teh 68 šolah je bil pouk slovenski, nemščina se je učila le v poznejših letih. Glasom ukaza škofijske šolske oblasti se je moralo povsod, kjer je prevladovala v cerkvi slovenščina, učiti tudi v šoli v slovenskem jeziku. Škofijski šematizem za leto 1861. pa navaja na Koroškem 117 slovenskih in 13 mešanih župnij, torej bi moralo biti takrat 117 slovenskih in 13 utrakvističnih šol. Danes imamo na Koroškem kakih 110 župnij, kjer se pridiguje v cerkvah le slovensko, toda slovenska šola je le — 1.

Utrakvistične šole so vse takozvane slovenske ljudske šole na Koroškem. V prvem razredu je še nekoliko slovenskega pouka, seve, ako učitelj slučajno zna slovensko. V tem slučaju se uče otroci slovensko čitati in pisati, in sicer po Prešernovem abecedniku, ki je vzor knjige, kakršna bi za ljudske šole ne smela biti. Nekaj tako zastarelega in starokopitnega ne vidimo vsak dan. Torej učni pripomoček (abecednik) je že sam na sebi zanič, potem pa še „metoda“ učiteljev, ki sovražijo sleherno slovensko besedo. Te le utrakvistične šole so res prave mučilaice za otroke, vredne, da bi jih poslali v cesarski muzej k natezalicam. Nazornega nauka, ki je neobhodno potreben, ki je podlaga vsemu poznejšemu pouku, na teh utrakvističnih šolah sploh ni. Predpisan sicer je, tudi v urniku je naveden, a čas, ki mu je odmerjen, se uporabi za to, da se otrokom ubija blažena nemščina. Namesto nazornega nauka uči učitelj nemška imena stvari, in sicer po zastareli, brezumni prestavljalni metodi: miza — Tisch, klop — Bank. In ko so se naučili otroci kopice nemških označb, kar traja par mesecev, se začno učiti nemške stavke, n. pr. Der Tisch ist lang — miza je dolga, pri čemer služi slovenščina za razjasnjevanje. Da pa učitelj pri tem ne rabijo niti pravih slovenskih izrazov, je umljivo, saj sami ne znajo pravilne slovenščine, temveč se uče slovensko od učencev, kakor je priznal sam deželni predsednik. Toda o tem pozneje.

Otroci ostajajo v 1. razredu tako dolgo, da se nauče nemško govoriti, brati in pisati, kar traja navadno po več let. Da se ubija s tem zlati čas in mori deca, kaj to briga tiste oblasti, ki bi morale skrbeti za izobrazbo ljudstva. Ko se otroci nauče slovenske črke ter predelajo oni vzorni Prešernov abecednik, se začno takoj učiti nemško abecedo, in sicer latinico in kurent. Otroci koroških utrakvističnih šol se morajo torej v 1. in 2. šolskem letu naučiti kar 12 abeced, namreč slovenske 4, latinske 4 in kurent 4, t. j. od vsake 1. malo pismeno, 2. malo tiskano, 3. veliko pismeno in 4. veliko tiskano. Uganja se najhujši dril, da se predela ta ogromna tvarina. Da o jezikovni izobrazbi na tej stopnji ni govora, je umljivo. Ko bi morali učenci čitati lepe sestavke, zanimiva berilca, kakor jih imajo druge začetnice v svojem II. delu, si morajo ubijati v glavo le suhoparno abecedo. Da tako ravnanje ubija otroški duh in mu jemlje veselje do pouka, je pač umljivo. Računstvo se uči takoj od začetka le nemško ter služi slovenščina le za tolmača temu, pouku. Seveda ne more biti uspehov. Sploh se uganja na nižji stopnji utrakvističnih šol le mehanični dril, ki so ga vrgli že povsod drugod med staro šaro. Goji se le

mehanično čitanje, pisanje in računanje, a o jezikovni in umstveni izobrazbi ni duha. Na srednji in višji stopnji pa je sploh učni jezik nemški in nastavljeni so skoraj izključno učitelji, ki ne znajo slovensko. Predpisane so sicer 2 do 3 ure slovenščine kot neobvezen učni predmet za tiste otroke, katerih starši se v začetku šolskega leta zato prigrasijo pri šolskem vodstvu. Da pa starši ne prigrasijo otrok za slovenske ure, in da tudi prigrasanim pouk omrzi, zato že skrbe nemški učitelji. Sicer pa kako naj poučuje slovenščino učitelj, ki slovenščine ne zna? Ako pa jo tudi zna, jo sovraži ter zasaja to sovraštvu tudi v otroška srca.

Otroci navadno kmalu pozabijo slovensko abecedo, in ker se goji pozneje le nemška abeceda in ne tudi latinica, kakor je predpisano, ne znajo slovenski otroci niti svojega imena zapisati s slovenskimi črkami. To so uspehi utrakvističnih šol na Koroškem! In tako najdemo pisma mlajših staršem ali sorodnikom, pisana v moderni bohoričici, namreč slovenske besede pisane z nemškimi črkami. Slovenski otroci zaostajajo pri takih razmerah vsestransko. Um se jim ne bistri, ker se jim vse le šablonsko, mehanično vbija v glavo. Jezikovna znanost in spretnost se ne razvije, ker slovenščine se ne uče, nemško pa se ne nauče pravilno. Znanja si ne pridobe, ker ne morejo slediti pouku.

„Deutscherklärte“ šole so kuriozum, kakršnega ne najdemo nikjer drugod na svetu. Ustrojene so baš tako kakor utrakvistične, a so se označile za nemške, da se prepreči uvedba slovenskih ur, ki se na utrakvističnih šolah morejo uvesti, ako to starši zahtevajo.

Mnogo slovenskih otrok pohaja popolnoma nemške šole. Na teh šolah se že kar od začetka ne ozira na slovenske otroke ter se vse poučuje edino le v nemščini. Seve slovenski otroci zaostajajo ter morajo po več let ponavljati prve razrede, oziroma oddelke, dokler se ne nauče v občevanju z nemškimi otroki toliko nemščine, da morejo slediti pouku. Učitelji na takih šolah so trdi Nemci, ki ne znajo nič slovensko, ali četudi kaj znajo, nočejo v šoli izpregovoriti slovenske besede, ako je tudi 50 % otrok, ki ne znajo nič nemško.

Kakor vidimo, je koroško ljudsko šolstvo prava zavora umstvenemu in jezikovnemu razvoju prebivalstva, ker to šolstvo ne služi namenu, ki je tako lepo izražen v § 1. državno ljudsko-šolskega zakona, temveč koroško ljudsko šolstvo služi le enemu namenu: germanizaciji Slovencev. Potemtakem ni čudno, da izkazuje Koroška za Galicijo med vsemi avstrijskimi deželami največ analfabetov, namreč 57,4 %.

Ako hočemo položaj izboljšati, moramo delati vztrajno na to:

1. Šole naj se preustroje v duhu, ki odgovarja zdravi pameti in našim državljanjskim pravicam. Ako tega ni mogoče izvojevati enotno za vso slovensko pokrajino, je treba sistematično navajati v tem boju vsako občino posebe. Vse brošure, ki jih je dosedaj izdalo Polit. in gospodarsko društvo na Koroškem, niso skoraj nič izdale. Tudi na napovedano akcijo „Slov. šolskega društva“ še vedno zamažemo čakamo.

2. Naši poslanci bi morali po zgledu nemškega „Volksrata“ imeti v evidenci vsakega slovenskega učitelja in vsako izpraznjeno službo,

da se ne bo dogajalo kakor lani, ko so skoraj vse slovenske abituriente poslali učiteljevat v nemške kraje, a poslanec Grafenauer in tov. so se zadovoljili s prazno obljubo šefa deželnega šolstva, da pridejo najpозnejše v enem letu v slov. kraje. Vsi živijo še danes v prognanstvu ter bodo tudi najbrže ostali, dokler ne obupajo ter prestopijo v nemški tabor, dočim v čisto slovenskih krajih službujejo trdi Nemci. Gorostasna je bila utemeljitev dež. predsednika te persekucije. Baron Hein je namreč rekel imenovani deputaciji poslancev, da je tako postopanje deželnega šolskega sveta vzgojevalnega pomena, ker se bodo slovenski učitelji naučili med Nemci temeljito nemško, (torej 13 do 14letno šolanje v nemških mučilnicah še ni dovolj!), a nemški učitelji se nauče slovensko od — otrok v šoli. Nad take vzgojevalne metode ga ni izuma na svetu.

3. Nemškim zavetiščem za vajence (Lehrlingsheim) je treba ustvariti protiutež, sicer izgubimo ves obrtni stan. Tak protiutež bi bila posredovalnica, ki bi preskrbovala slov. dečkom iz Koroške učna mesta v trgovinah in obrtih na Slovenskem, najbolje v Ljubljani in na Kranjskem sploh. Izučene in samostojne pa bi se naj eventualno denarno podprlo s pogojem, da se naselijo v svoji domovini.

4. Skrbimo za izsolanje koroških slov. mladeničev v srednjih šolah. Prva leta bi se naj s podporami spravili v Celovec in Beljak, zadnja leta pa na Kranjsko in Štajersko, da prestopijo na visoke šole, narodno in političsko utrjeni. Morda bi moglo to nalogo pospeševati društvo „Domovina“.

5. Prirejati je treba iz Kranjske in Štajerske gospodarska predavanja, iz katerih se bo polagoma moglo preiti v političski pouk. Ob enem bi se naj pošiljali gospodarski časopisi (Kmetovalec, Slov. Čebelar in dr.)

6. Snujejo naj se pevska društva, ki bi prirejala izlete širom slov. Koroške, da bi ljudstvu pokazala lepoto slovenske pesmi ter zbudila zopet zanimanje in hrepenje po slovenskem petju.

O vseh teh nalogah naj bi razmišljala odbor „Branibora“ v družbi drugih faktorjev.

Slovensko ljudsko šolstvo v tržaški okolici v letu 1909-10.

Statistične podatke o obiskovanju naših ljudskih šol bi jaz nazival nekakako ljudsko štetje naših ljudskih sobojevnikov za slovensko stvar na teh vročih tleh. In v resnici nam ne more biti brezpomembno, koliko naraščaja vzgojujejo na naših okoliških šolah, naraščaja, ki nekoč prevzame našo dedščino, pridobljeno v hudem boju. Barometer pa, ki kaže, jeli bo imel kdo kaj dobička od vseh teh bojev, ali pa smo se zaman potegovali za pravice našega jezika, našega življa, je — večalimanj dobro obiskovanje naših slovenskih šol v okolici. Kdor količkaj misli, bo priznal, da je ta sklep logičen.

Zato hočem podati statistične podatke o naših slov. ljudskih šolah v okolici. Po pravkar priobčeni uradni statistiki se nam prikazuje